

Læring i en varieret skoledag

Ny praksis i folkeskolen II

KL

Læring i en varieret skoledag – Ny praksis i folkeskolen II

© Børne- og Kulturchefforeningen, Skolelederforeningen og KL, 2016

Produktion: KL's Trykkeri

**Foto:
Per Bødker Andersen, Skoleleder Hals Skole og fotograf Rie Neuchs**

Forord

Børne- og Kulturchefforeningen, Skolelederforeningen og KL tog for et år siden initiativ til at udgive inspirationsmaterialet "Ny praksis i folkeskolen". Materialet indeholder forskellige ideer til ny praksis som led i omstillingen til en ny skole.

Vi er nu et år længere fremme. Vi oplever stor motivation og begejstring for at udvikle folkeskolen og nye praksisser, der øger elevernes læring og trivsel. Skolerne arbejder målrettet og omhyggeligt med at sætte tydelige mål for elevernes læring. Skoledagen er blevet mere varieret med tid og rum til fordybelse, bevægelse og samarbejde med foreningsliv, erhvervsliv etc. Medarbejderne samarbejder mere – både lærere med lærere og lærere med pædagoger og andre fagpersoner. Digitale redskaber betyder, at eleverne lærer på nye måder, og at læringsforløb lettere kan deles. Alt sammen med det mål, at alle elever bliver så dygtige, som de kan, samtidig med, at de trives.

Vi oplever også, at der er mange udfordringer. Forandringer er svære. Netop derfor er der brug for, at kommuner og skoler lærer af hinanden og deler værdifulde erfaringer, så vi kan videreudvikle praksisfeltet på en måde, der øger elevernes læring og skaber udviklende og gode rammer for medarbejderne i skolen.

Børne- og Kulturchefforeningen, Skolelederforeningen og KL har derfor taget initiativ til projektet "Læ-

ring i en varieret skoledag - Ny praksis i folkeskolen II". Det udmønter sig i dette inspirationsmateriale og i en konference den 11. maj 2016. Inspirationsmaterialet er en bearbejdning af 25 skoleledere og forvaltningscheferes drøftelser af egne eksempler. Materialet indeholder en del links, så læseren kan søge mere viden om eksemplerne eller temaerne generelt.

En vigtig pointe med projektet er at vise, at der er flere veje til målet. Derfor beskriver materialet forskellige tilgange til samme tema, hvad enten temaet er tilrettelæggelse af skoledagen, kommunikation eller bevægelse i undervisningen.

Vi vil gerne takke alle deltagere i projektet for jeres uundværlige bidrag. Vi håber, at materialet vil inspirere og understøtte ledelsernes arbejde med at omstille folkeskolen, og at det kan bidrage til at konkretisere, hvordan forvaltninger og skoler skaber kvalitet i den længere og mere varierede skoledag, så alle elever løfter sig fagligt, er motiverede og glade for at gå i skole.

God arbejdslyst med omstilling af praksis!

Børne- og Kulturchefforeningen,
Skolelederforeningen og KL

Indhold

Inspirationsmaterialet er inddelt i fire temaer. Hvert tema indeholder flere forskellige praksiseksempler og viser således, at der er flere veje til målet. Efter beskrivelserne af praksis er der opstillet nogle opmærksomhedsfelter til egen refleksion.

Tilrettelæg og organiser skoledagen

Forskellige veje til fleksibel skemalægning og tilrettelæggelse af en varieret skoledag

Side 5

Varier skoledagen

Forskellige veje til at variere skoledagen: Den understøttende undervisning, pædagogernes opgaver i skolen, faglig fordybelse, motion og bevægelse og den åbne skole

Side 16

Skab læring i praksis

Forskellige veje til at skabe øget læring i praksis: Tydelige læringsmål, særlige forløb, brug af vejledere, teamsamarbejde, øget brug af digitale redskaber mv.

Side 11

Kommuniker og skab dialog

Forskellige veje til at fortælle historien om den nye skole: Kommunikation, samarbejde, inddragelse og feedback

Side 27

Tema 1:

Tilrettelæg og organiser skoledagen

Folkeskolereformens mål er, at alle børn og unge skal blive så dygtige, som de kan. Det betyder, at der i højere grad er kommet fokus på, hvordan elevernes læringsforløb kan tilrettelægges differentieret og være målrettede elevens forudsætninger og motivation.

Differentierede læringsforløb fordrer en organisering, der er mere fleksible end det, der traditionelt har været almindeligt i folkeskolen. Differentierede læringsforløb understøttes af en mere fleksibel organisering af skoledagen og af skoleåret, hvor det faste skoleskema, der gælder for alle skoleårets skoledage er erstattet af andre organisationsformer.

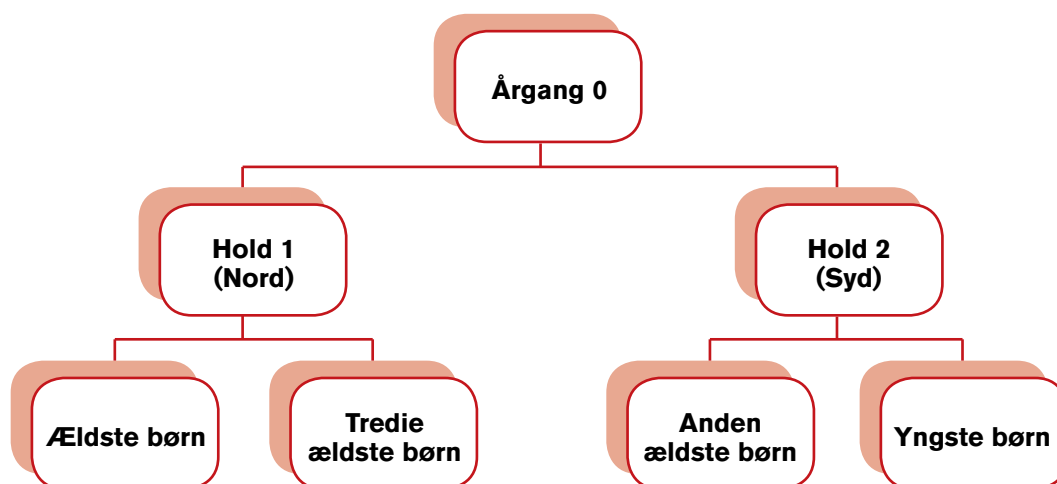
Differentierede læringsforløb fremmes ligeledes af mere fleksible organiseringer af grupper af elever, der indgår i de samme læringsforløb. Derfor arbejder mange skoler aktuelt med at udforske mulighederne og potentialet i at supplere klassen med andre holddannelse i større eller mindre dele af undervisningen. Det kan være aldersblandede hold, hold på tværs af parallelklasser, hold baseret på læringstilgange eller hold baseret på faglige behov.

Der er mange veje til en organisering og tilrettelægning af skoledagen, der fremme differentierede læringsforløb. Nedenfor beskrives tre konkrete eksempler fra skoler, der arbejder med fleksibel planlægning af skoleåret, skoledagen og elevgrupper.

Fleksible læringsfællesskaber, Skansevejens Skole, Aalborg Kommune

På Skansevejens Skole har man de seneste tre år valgt at organisere læringsfællesskaberne fleksibelt og dermed supplere klassen med andre former for organiseringer. Formålet har været at fremme alle elevers læring og trivsel.

En årgang, der på Skansevejens Skole typisk består af 50-60 elever, betragtes overordnet som en samlet gruppe, hvorfra der afhængigt af læringsforløbene og af praktiske og pædagogiske grunde dannes fleksible hold. Typisk inddeles en årgang i to basishold (klassen), der underopdeles efter behov. På Skansevejens Skole arbejder man ligeledes med holddannelse på tværs af 0., 1. og 2. årgang.

I nogle perioder er holddannelsen som illustreret ovenfor, hvor det er elevernes alder, der er bestemmende. I andre perioder dannes hold med afsæt i køn, motivation og foretrukken tilgang til læring, træningsbehov eller lignende.

Skemalægningen understøtter, at fagene ses i en meningsfuld sammenhæng og tager afsæt i ressourcer og kompetencer.

Et eksempel på skema for pædagoger og lærere på 0. årgang.

Pas	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8:00 -	På stamhold	På stamhold	På stamhold	På stamhold	På stamhold
9:40 (9:15 spise)	Fortælling (højtæsnig, eleverne fortæller osv.)	Kaptajn Karlisen Nyt bogstav	Kaptajn Karlisen Nyt bogstav	Kaptajn Karlisen Nyt bogstav	Kaptajn Karlisen Opsamling ("lappe huller" i opgavemappen/lege med dyrenes lyde)
10:00 - 11:40 (11:15 spise)	Holddeling Fag-faglig	Holddeling Praktisk/musik	Holddeling Fag-faglig <i>Mat/leg</i>	Talforståelse + Træ <i>Bibliotek</i>	Udeskole
12:20 - 14:00	Teammode	Legetid og Fælleslege	Social træning: Motorisk træning Massage Mindfulness Fri for mobberi	Holddeling Praktisk/musik	Udeskole

Et eksempel på skema for indholdet i dagen på 0. årgang.

Erfaringer og udfordringer

Skansevejens Skole har erfaret, at de fleksible læringsfællesskaber

- i højere grad tilgodese den enkelte elevs faglige udvikling og sociale trivsel. Ligeledes har det været fremmede for udvikling af inkluderende læringsfællesskaber
- er motiverende for lærere og pædagoger, sådan at der er udviklet velfungerende team, der kan træffe optimale beslutninger om organisering og ressourceforbrug med kerneopgaven om elevernes læring og trivsel som den helt nærvende grund
- at forældrene har stor forståelse og positive erfaringer med skolens årgangstilgang.

Skolen oplever, at der er nogle lovgivningsmæssige udfordringer i forhold til at kunne arbejde med så fleksible læringsfællesskaber, som de ønsker. Herunder regler om klassestørrelse og kravet om, at elever i 0.-3. klasse skal undervises i deres klasse i den overvejende del af undervisningstiden i folkeskolens fag og obligatoriske emner.

For at kunne lykkes med fleksible læringsfællesskaber er det vigtigt,

- at der er gode og stabile relationer mellem eleverne og det pædagogiske personale. Derfor er det skolens intension, at lærere og pædagoger følger eleverne gennem hele indskolingen og gerne videre i mellemtrinnet. Her kan der være en udfordringer i forhold til krav til børnehaveklasselederfunktionen
- at de fysiske rammer også i nogen grad er fleksible, sådan at de kan rumme både store og små hold
- at skolens ledelse sammensætter de rette team, der har kompetencemæssig brede og kan udvikle et godt samarbejde. Implementering af fleksibel planlægning fordrer et vedvarende ledelsesmæssigt fokus og løbende information til forældregruppen.

Årgangsorganisering, Møllehøjskolen og Hals Skole, Aalborg Kommune

Både Møllehøjskolen og Hals Skole har flere års erfaringer med årgangssamarbejde. Begge skoler er stramt afdelingsopdelt og har en årgangsorganisering på 0.-6. årgang.

En årgang består på disse skoler typisk af 30 – 45 elever, der overordnet set betragtes som en gruppe. Til årgangsgruppen vil der i alle timer være tilknyttet 2 – 3 voksne. På skolerne foregår undervisning enten ved, at årgangen er samlet i et stort klasselokale eller i traditionelle klasselokaler med døre overfor hinanden. Årgangsorganiseringen kan enten udmøntes i, at kortere oplæg samt instruktioner er fælles for hele årgangen, mens selve undervisningen foregår i to traditionelle klasselokaler dør om dør eller ved, at hele timen gennemføres med eleverne på årgangen samlet og med flere lærere og pædagoger som undervisere.

Et årgangsteam består af tre – fire lærere/pædagoger, hvor nærhedsprincippet i forhold til eleverne er det bærende princip, og hvor årgangsteams arbejder tæt sammen om læring og trivsel på årgangene.

Erfaringer og udfordringer

Det er skolernes erfaring, at den årgangsopdelte struktur skaber

- optimale rammer for fleksibel holddeling og målrettede læringsforløb med stor grad af differentiering, fordi eleverne er vant til at arbejde sammen på kryds og tværs
- et inkluderende miljø med et stærkt læringsfællesskab, mere ro og bedre mulighed for flere sociale relationer mellem eleverne
- en mere effektiv hverdag for eleverne uden spildtid fx ved afbrydelser i konfliktsituation, spontane forældrehenvendelser mv. Det bliver klaret af den ene voksne på årgangen, mens den anden fortsætter det faglige arbejde i klassen
- et effektivt teamsamarbejde og større arbejdsglæde for lærere og pædagoger, der aldrig er alene i klassen eller om opgaven. De inspirerer hinanden og forberedelsespresset er minimeret, da én lærer har ansvar for det faglige indhold. Personalet foretrækker i de fleste teams at forberede sig i klasselokalet, mens eleverne har undervisning. Dette betyder flere effektive timer med eleverne, men også mulighed for en mere fleksibel forberedelse, da det er muligt spontant at "gå til og fra"

- fleksibilitet og bedre ressourceudnyttelse ved vikardækningen. Det faglige indhold i timerne er mindre sårbart ved fravær, da der let kan skiftes til "aleneprogrammer". Ofte ønsker teamet ikke en vikar, da dette ofte giver flere forstyrrelser
- en differentieret tilgang til kontaktlærerfunktionen, herunder at årgangens pædagog tilknyttes som kontaktpædagog i forhold nogle elever
- bedre udnyttelse af kompetencecentertimer (støtte til fagligt svage elever), da disse ligger i årgangsteam og læses af kendte lærere, der har mulighed for sparring og vejledning fra kompetencecentret
- et langt større ledelsesmæssigt overskud til faglig ledelse.

Skolerne oplever, de er udfordret af de rammer, der er fastlagt om holddannelse i Folkeskoleloven. Ligeledes kan nærhedsprincippet give udfordringer ift. kompetencedækningen af fagene.

Skolerne har ligeledes erfaret, at organiseringen bryder med den gængse forældreopfattelse, og derfor er kommunikationsopgaven meget stor og vigtig. Skolerne oplever dog, at forældrene hurtigt får tillid til organiseringen, når de får erfaringer med det i praksis.

For at lykkes med en årgangsorganisering, er det afgørende, at ledelsen

- sikrer, at de fysiske rammer muliggør fleksibel holddannelse
- rammesætter og kommunikerer tydeligt, foregribende og anderkendende i forhold til organiseringen
- til stadighed følger tæt op, da tænkningen kan udvikle sig forskelligt fra årgang til årgang. Her er det vigtigt at have fokus på hvilket indhold og organisering, der giver den bedste læring og trivsel for eleverne
- er tydelig i forventninger til personale og forældregruppen
- understøtter de teams, der ser muligheden i årgangstænkningen, således at afprøvning kan danne grundlag for en virkningsfuld bottom up proces.

Ny struktur på skoledagen, Lind Skole, Herning Kommune

På baggrund af erfaringerne fra det første skoleår efter folkeskolereformen besluttede Lind Skole en ny og fælles tilgang til tilrettelæggelsen af skoledagen fra skoleåret 2015-2016. Formålet med den nye model var overordnet set at skabe mere kvalitet og læring for alle elever gennem den mere varierede skoledag med mulighed for fordybelse og en formaliseret tilgang til pædagogisk og didaktisk brug af holddannelse.

Konkret har Lind Skole organiseret sig med et morgenbånd hver dag på en halv time i alle skolens klasser. I alle morgenbånd undervises eleverne af lærere og båndene har forskellige temaer:

- Tre dage om ugen er morgenbåndet tilrettelagt som studieband med lektiehjælp og faglig fordybelse.
- En dag om ugen er morgenbåndet tilrettelagt som aktivitetsbånd.
- En dag om ugen er der fællessamling i morgenbåndet.

I studiebandet med lektiehjælp og faglig fordybelse er der målrettede aktiviteter, der skal understøtte og styrke elevernes læringsprogression ved hjælp af faglig træning, turboforløb som fx stavekursus, gangeforløb og fælles læringsforløb, som er tilpasset elevernes niveau og behov. Studiebandet skal understøtte, at der er færre lektier, som skal løses hjemme og har primært haft fokus på dansk og matematik. Undervisningen varetages af lærere, og der er afsat ressourcer svarende til en lærer pr. klasse. Undervisningen kan foregå i klassen, på årgang eller

ved holddannelse. Studiebandet kan organiseres med afsæt i "Ugeskema revolutionen" og rummer fx også understøttende bevægelsesaktiviteter i dansk og matematik, kursusforløb i specifikke færdigheder (power point, essays og lign.) samt elevsamtaler.

Morgenbåndet med fællessamling er målrettet aktiviteter, der kan understøtte fællesskabet på en årgang eller i en afdeling. Derudover skal der være aktiviteter, der understøtter sang og musik, et højt informationsniveau om, hvad der sker i hele organisationen samt "øjne" mod omverden mv.

Aktivitetsbåndet er målrettet aktiviteter, der kan understøtte både bevægelse, fællesskab og sammenhold, social træning, trivsel og personlig udvikling.

Lind Skole har ligeledes indført en ugentlig flexdag for alle elever på 0.-6. årgang. På flexdagen har klasserne fx billedkunst, dansk, madkundskab, N/T hele skoledagen. Det giver mulighed for samarbejde på tværs i årgangen, tid til fordybelse, ture ud af huset, at arbejde praktisk mv.

Det tredje element som Lind Skole har indført for at fremme den varierede skoledag er to ugentlige AKADEMI-lektioner til alle elever – en lektion i dansk og én lektion i matematik på alle årgange med niveaudelt holdundervisning. I praksis betyder det, at fx én dansklektion og én matematiklektion parallellægges på årgangen, sådan at lærerne på årgangen kan dele eleverne op i hold efter elevernes faglige niveau og tilrettelægge undervisningen med passende udfordringer til både de stærke elever og de mindre stærke elever.

Erfaringer og udfordringer

Erfaringerne fra Lind Skole med morgenbåndet hver dag er meget positive. Det giver en god start på dagen, og alle elever oplever at vide, hvad de skal for at få et konkret læringsudbytte. Morgenbåndet med fællessamling har betydet, at "sangen" igen har fået en stemme, og der er noget at være fælles om. Eleverne er blevet involveret i tilrettelæggelse og udførelse af fællessamling for en hel afdeling. Det giver ejerskab og træning for selv de yngste elever at stå frem for flere hundrede kammerater. Derudover har fællessamlingen givet skolens ledelse et ugentligt "talerør" til skolens elever.

Flexdagen har medført et meget varieret udbud af undervisningsaktiviteter med tid til fordybelse, gæster i huset, ture ud af huset og "liv" overalt på skolen. Hele skolen bliver brugt, og der er "run" på faglokalerne.

For at lykkes med ovenstående tiltag er det afgørende, at ledelsen

- opnår følgeskab og skaber mening hos medarbejderne til nye tiltag
- igangsætter en drøftelse af skolens forståelse af, hvad lektier er, og hvad formålet med lektier er
- formidler de nye tiltag til skolens bestyrelse og forældre og får deres opbakning
- drøfter og justerer diverse tiltag løbende med henblik på at fastholde og øge kvaliteten i undervisningen.

Fakta om rammer og muligheder

Hovedprincippet i Folkeskoleloven for organisering af undervisningen er, at klassen er en grundlæggende enhed.

Kommunerne kan beslutte, at undervisningen fra børnehaveklassen til og med 3. klassetrin organiseres i aldersintegrerede klasser af pædagogiske grunde.

Undervisningen kan af praktiske og pædagogiske grunde organiseres i hold inden for den enkelte klasse, og på tværs af klasser og klassetrin. Ligeledes kan holddannelse ske på baggrund af løbende evaluering af eleverne. I børnehaveklassen-6. klassetrin kan holddannelse i folkeskolens fag og obligatoriske emner på baggrund af evaluering af eleverne tidligst ske ved skoleårets begyndelse og kun omfatte dele af enkelte fags stofområder og for kortere kurser. På 7.-10. klassetrin kan det tilsvarende ikke fastlægges for et helt skoleår. Eleverne skal i børnehaveklassen og på 1.-3. klassetrin undervises i deres klasse i den overvejende del af i undervisningstiden i folkeskolens fag og obligatoriske emner. For 4.-10. klassetrin gælder, at det skal ske i væsentligt omfang.

Bestemmelserne om klasse- og holddannelse fremgår af Folkeskolelovens §§ 25 og 25a

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion

En omstilling af læringsfællesskaberne i folkeskolen i retning af en langt højere grad af fleksibel organisering er en væsentlig kulturforandring af folkeskolen. For at lykkes med en kulturforandring fordrer det, at ledelsen er opmærksom på at understøtte processen. Nedenfor er listet en række temaer, som kræver lokal opmærksomhed og refleksion:

- *Tilrettelæggelse af skoledagen er styret efter læringsmål*
I den fleksible skole er det læringsmålene, der er afsættet for al tilrettelæggelse. Organisering og struktur er tilpasset mål for børns læring og trivsel modsat en mere traditionel skoleforståelse, hvor skemaet og klassen er afsættet, som læringsforløb og mål skal udfolde sig inden for.
- *En skole – ikke kun for ildsjæle*
En anderledes og udviklingsorienteret tilgang til organisering af skoledagen og skoleåret appellere til "ildsjæle". Det er en vigtig ledelsesmæssig opgave at understøtte og fastholde medarbejdere, samt forebygge, at engagerede medarbejdere brænder ud.
- *Involvering af forældre*
En fleksibel tilrettelæggelse af skoledagen og skoleåret giver en anderledes skole, end det forældrene kender fra egen skolegang og fra det gængse billede af folkeskolen. Derfor ligger der en meget væsentlig kommunikations- og ledelsesopgave i at formidle formålet med organiseringen. Ligeledes er det afgørende at sikre, at det er tilgængeligt og tydeligt for alle forældre, hvad der konkret er planlagt for de enkelte perioder. Herunder tydelig formidling af faglige og pædagogiske mål.
- *Øget behov for koordinering*
Der skal være nogen i alle teams, der holder styr på timer, fag, hvem er hvor hvornår mv. En teamkoordinator funktion kan overvejes.

Tema 2:

Skab læring i praksis

Folkeskolereformen fordrer, at undervisningen i højere grad end tidligere differentieres, så den enkelte elevs progression i læring, trivsel og personlig udvikling støttes bedst muligt. Der er mange måder og veje til at sikre den gode læring i praksis. Det væsentlige er, at der arbejdes systematisk for at opnå gode resultater, at der følges op og evalueres med henblik på hele tiden at kvalitetsudvikle praksis. I eksemplerne herunder er der fokus på: Arbejdet med læringsmål og feedback, teamsamarbejde og fælles planlægning af læringsforløb, forskellige former for differentierede læringsforløb samt understøttelsen af lærere og pædagoger via vejledere og pædagogiske læringscentre.

Elever underviser elever, Broby-skolerne, Faaborg-Midtfyn Kommune

På Broby-skolerne i Faaborg-Midtfyn arbejdes der systematisk med, at elever underviser elever (EUE). Målet er, at eleverne får et stærkere fagligt fokus, og at eleverne i formidlingsprocessen får et større fagligt overblik samt læring om at lære. Der forventes desuden en styrkelse af elevernes sprogkundskaber,

da de trænes i at formulere og formidle konkret og tydeligt.

Skolen udarbejder lokale "læseplaner" for hvor, hvordan og hvorfor EUE anvendes. Ledelsen har ansvaret for, at der laves aftaler på tværs af lærerteams, og de enkelte lærerteam har ansvaret for den konkrete afvikling.

De ældre elever får konkret en mentorrolle i forhold til de yngre, får fagligt overblik ved at skulle formidle et stofområde og trænes ikke mindst i at give konstruktiv feedback med fokus på læring. De yngre elever motiveres, får mere en-til-en-hjælp og oplever at blive bedre til at koncentrere sig om de faglige problemstillinger.

Broby-skolerne oplever, at den systematiske brug af elev til elev læring frigiver tid til arbejdet med både de svageste og de stærkeste elever, ligesom det giver en øget faglig opmærksomhed hos både små og store elever.

Erfaringer og udfordringer

- Mindre (korte) forløb med få videns- og færdighedsmål er nemmest at strukturere og gennemføre. Eleverne kan ikke bevare overblikket, hvis stofmængden bliver for stor.
- Det er vigtigt at informere forældre til såvel store som små elever grundigt om de faglige, sociale og personlige mål der arbejdes med i processen. Vigtigt at fokusere på, at en del af målet er elevinddragelse, feedback, synliggørelse af læringsmål og bevidsthed om, hvordan man lærer og hjælper andre med at lære. Ikke blot de faglige mål.
- Det er afgørende, at der laves nogle få, faste systematikker og rutiner omkring EUE, så det ikke er den enkelte lærer eller pædagog, der skal opbygge aftaler. Det skal indgå i skolens rutine, hvilke klasser, der deltager i hvilke forløb, på hvilke tidspunkter, og i hvilket omfang.

Konsolidering af læring i små fag Stolpedalsskolen, Aalborg Kommune

På Stolpedalsskolen i Aalborg Kommune er der fokus på, hvordan man konsoliderer elevernes læring i de fag, som har et meget lavt ugentligt timetal. Herunder at arbejde med elevernes metakognitive strategier.

Et konkret eksempel er undervisningen i fysik/kemi, som eleverne kun møder én gang om ugen:

Undervisningen er bygget op omkring tydelige læringsmål, delmål og tegn på læring, og eleverne præsenteres for disse ved hver læringssituation. Eleverne vurderer deres egen læring ved at anvende de beskrevne tegn på læring, når timen afsluttes.

Baggrunden for tiltaget er, at læreren har erfaret, at læringen fra fysik/kemi (mandag formiddag) i høj grad "er forsvundet" den efterfølgende mandag. Det gælder særligt de faglige begreber og betydningen af de forskellige forsøg.

Fysik/kemilæreren, som også underviser i matematik, har derfor indført en systematisk fysikrefleksion som indledning til matematikundervisningen. Konkret får eleverne til opgave to og to at reflektere og beskrive begreber og oplevelser fra fysikundervisningen i de første 5 min. af matematiktimen. Fx:

- Noter eller indtal alle de ord du kommer på i forbindelse med begrebet "atom".

- Vælg et ord ud, som beskriver begrebet "mindste enhed" bedst.
- Forklar for hinanden, hvad en syre er.

Begreberne opsamles i redskabet padlet.com, som eleverne bruger som klassens leksikon og opslagsværk. Læreren oplever, at eleverne bliver bedre til at genkende, anvende og forstå faglige begreber.

Erfaringer og udfordringer

- En hurtig, men struktureret drøftelse og opsamling af forståelsen af begreber virker.
- Processen kunne også anvendes i andre fag og kunne knyttes an til den understøttende undervisning, men det kræver, at faglæreren er tilstede.
- Denne type opsamling tager tid fra andre aktiviteter/fag, men konsoliderer elevernes læring.

Læs mere om særlige træningsforløb eller andre typer af faglig fordybelse, træning og støtte i inspirationsmaterialet Lektiehjælp og faglig fordybelse:

<http://www.emu.dk/sites/default/files/UVM%20Lektiehjaelp.pdf>

Differentierede læringsforløb for ikke-uddannelsesparate, Vildbjergskole, Herning Kommune

På Vildbjergskole i Herning Kommune er der udviklet et særligt basecampforløb for elever, som har brug for et fagligt løft og er i risiko for ikke at blive erklæret uddannelsesparate. Målgruppen er elever i overbygningen med faglige, sociale eller personlige udfordringer, herunder manglende tiltro til egne evner.

Eleverne udvælges af lærerteamet, og forløbet sker efter aftale med forældrene og eleven.

De udvalgte elever tilbydes et afbræk i den almindelige skoleuge i form af en ugentlige skoledag udenfor den almindelige undervisning, hver tirsdag fra 1. til 6. lektion. Der undervises i mindre hold og med to lærere tilstede.

Basecamp har fokus på basis-dansk, basis-matematik, basis-engelsk og ikke mindst basis-selværd. Indholdet er meget varieret og foregår både på og udenfor skolen, hvor gruppen støtter hinanden i at opnå bedre faglige færdigheder samt selvtillid og selvværd. Der lægges vægt på, at eleven får flere

værktøjer og får optimeret sine it-hjælpe midler. Målet er, at eleven efter endt forløb har fået gode vaner, lært en række konkrete redskaber og har fået større tiltro til egne evner.

Eleven tildeles en kontaktlærer, som under hele forløbet holder målsamtaler med eleven. Forløbet indledes med en intro tur med overnatning med henblik på at ryste gruppen sammen via teambuildingsaktiviteter, ligesom der her gennemføres en test af eleverne i dansk, matematik og engelsk. Forløbet afsluttes ligeledes med en tur med slutttestning. Elever, forældre og klasselærer deltager afslutningsvis i en samlet evalueringssamtale.

Erfaringer og udfordringer

- Tiltaget er ressourcekrævende og giver skemamæssige udfordringer for de deltagende lærere.
- Det er vigtigt at prioritere ressourcer til teambuilding og udvikling af selvværd og selvtillid. Fx kajak, dykning, overnatning i det fri. Elevmotivationen for at deltage kan være lav, og de alternative aktiviteter kan være det nødvendige lokkemiddel.
- Forældremodstand forsvinder hurtigt, idet der oftest meget hurtigt kommer succesoplevelser hos eleverne.
- Lærere og pædagoger i basecampforløbet skal

brænde for det og have det nødvendige faglige og pædagogiske overskud og overblik.

Læs mere om særlige træningsforløb eller andre typer af faglig fordybelse, træning og støtte i inspirationsmaterialet Lektiehjælp og faglig fordybelse:

<http://www.emu.dk/sites/default/files/UVM%20Lektiehjaelp.pdf>

Brug af ressourcepersoner, Frederiksberg Ny Skole, Frederiksberg Kommune

På Frederiksberg Ny Skole, Frederiksberg Kommune er der et stærkt fokus på elevernes progression i læring. Skolens matematik- og læsevejledere har derfor en meget klar rolle med tre elementer:

1. Medvirke til løbende at teste og vurdere elevernes faglige niveau og progression.
2. Fremlægge, evaluere og drøfte elevernes resultater og progression med det enkelte team.
3. Vejlede kollegerne om tilrettelæggelse af praksis, og ikke mindst differentiering heri ud fra elevernes progression.

Skolen måler og evaluerer systematisk elevernes udvikling via en bred vifte af instrumenter – fra faglige test over vurdering af oplæg og studieprodukter

til elevsamtaler. Der føres en løbende oversigt over de enkelte elevers præstationer og udvikling, så teamet hele tiden kan se, hvor den enkelte elev er i sin faglige udvikling.

På baggrund heraf holdes der "fagkonferencer", hvor vejlederne gennemgår resultaterne med lærere og pædagoger i teamet, og hvor det helt konkret drøftes hvilke indholdselementer, gruppedannelser og arbejdsprocesser, der meningsfuldt og mest hensigtsmæssigt kan anvendes i den kommende periode, så alle elever udfordres passende.

Erfaringer og udfordringer

- Tiltaget er ressourcekrævende og giver skemamæssige udfordringer for de deltagende lærere.
- Der skal prioriteres meget tid til vejlederne (konkret bl.a. ved at se det som kompetenceudvikling for det enkelte team).
- Der skal laves en stram struktur på teammøderne med vejlederne, så tiden udnyttes effektivt.
- Det er vigtigt at fokusere på differentiering på mange fronter: Opgavetype, materialer, tid, taksonomi mv.

Læs om Faaborg-Midtfyn Kommunes vision for og konkretisering af det pædagogiske læringscenters rolle:

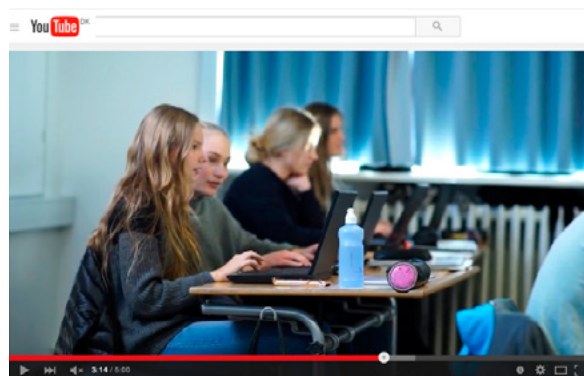
http://www.fmk.dk/fileadmin/user_upload/Undervisning/vision-og-konkretisering.pdf

Den digitale skole

Læringsplatforme

Mange kommuner er godt i gang med at implementere en læringsplatform. Digitale redskaber er et væsentligt og integreret element i at nå målene med folkeskolereformen. De kan bidrage til nye fællesskaber og fremme, at alle børn og unge lærer og trives – også de børn, der har brug for støtte eller har særlige udfordringer. Digitale redskaber kan samtidig danne grundlag for, at børn og voksne sammen eksperimenterer og opdager nye verdener samt understøtte et tættere samarbejde og deling af viden mellem medarbejdere. Se og hør videoen med interviews med elever og medarbejdere, som fortæller om de muligheder, læringsplatformen giver for øget læring og øget samarbejde:

Læringsplatformen i Næstved Kommune

https://www.youtube.com/watch?v=VuQZmA_3Cws

Mediepatruljer og elev-til-elev læring

Kulsbjerg Skole i Vordingborg Kommune har startet mediepatruljer som led i elev-til-elevlæring. Her trækkes elevernes kompetencer på området ind i skolens læringsrum ved, at en gruppe elever er ambassadører og hjælper andre elever. Læs mere og se videoer m.v. på:

<http://www.mediepatruljen.dk/>

It-didaktiske forløb udviklet af lærernetværk

Lærernetværket har udviklet og kvalitetssikret en række undervisningsforløb inden for it-didaktisk praksis i fagene dansk og matematik. Forløbene ligger tilgængelige digitalt. Se landkort med forløb:

<http://xn--lernetvrket-6cbh.dk/formatkortet/>

De nationale fagkoordinatorer har derudover udarbejdet inspiration og nogle bud på, hvilke elementer undervisningsforløb som udgangspunkt bør rumme. Der gives konkret inspiration ift. emnerne didaktisk optik, undervisningsforløb og formatskabeloner (hvad, hvordan og hvorfor):

<http://laerernetvaerket.dk/inspirationsmateriale/>

Teams og sparringsgrupper samarbejder om den læringsmålstyret undervisning, Holluf Pile Skole, Odense Kommune

Skolen har fra reformens start haft fokus på at understøtte og sætte retning for medarbejdernes samarbejde og videndeling om den læringsmålstyrede undervisning. Skolen har valgt, at den læringsmålstyrede undervisning, og fra undervisning til læring, er hovedfokus i omstillingen til ny praksis i skolen. Samarbejdet mellem lærere og mellem lærere og pædagoger centrerer sig om den læringsmålstyrede undervisning.

Skolen har uddannet to læringsvejledere, der støtter op og hjælper pædagoger og lærere med at få succes i arbejdet med læringsmålene. Der er skabt en struktur, hvor alle teams har mulighed for at mødes og samarbejde på tværs, give råd, sparring og vejledning til hinanden. Der er lagt møde- og planlægningstid i skemaet hver uge, hvor de enkelte teams kan mødes. Derudover er alle lærere inddelt i uformelle sparringsgrupper, der alle har en bunden opgave. Grupperne er inddelt i humanistiske og naturvidenskabelige grupper i enten børne- eller ungdomsmiljøet, og de tre til fire lærere i hver gruppe skal i løbet af et skoleår på besøg hos hinanden i undervisningen to gange for at give feedback på, hvordan de arbejder med læringsmål, differentiering og klasserumsledelse. Alle årgange har desuden tre samtaler med ledelsen i løbet af et skoleår, hvor man diskuterer læring, mål, evaluering og resultater. Læringsvejlederne deltager i møderne og giver sparring, stiller spørgsmål og følger op. Skolelederen følger med og støtter op om samarbejdet om læringsmålstyret undervisning ved at komme ud i klasserne, samtaler med læringsvejlederne, samt via formelle og uformelle samtaler med de enkelte teams i løbet af året.

Erfaringer og udfordringer

- Feedback virker. Derfor er der brug for, at det er naturligt for både elever, lærere og ledelse at give feedback til hinanden.
 - Lærerne har taget godt imod sparringsgrupperne, selvom det kan være grænseoverskridende at åbne sin undervisning op for kolleger. De oplever at blive inspireret og få konkrete ideer til, hvordan de kan gribe arbejdet an. Det opleves som en effektiv måde at blive uddannet og udvikle sig yderligere på.
 - Som skoleledelse er det vigtigt at sætte retning og rammer for, at lærere og pædagoger kan koncentrere sig om at udvikle god undervisning, og herunder at arbejde læringsmålstyret.
 - Læringsvejlederne kommer ud i klasserne og observerer, giver sparring, viser evt. "best practice", hvis der er tvivl om, hvordan man kan bruge læringsmålene i undervisningen, så de understøtter elevernes læring.
 - Det er vigtigt, at ledelsen følger med i samarbejdet om læringsmålstyret undervisning, støtter op og lytter. Hvis der er brug for at justere undervejs, skal man være parat til det. De små løbende justeringer og et højt informationsniveau kan gøre, at organisationen udvikler sig i et højt tempo med energi og arbejdsglæde.
 - Ledelsen skal være skarp på sin målsætning, have høje positive forventninger og stille krav - også når tingene ikke glider.
- * *Praksiseksemplet er bl.a. baseret på en artikel i "En fælles skole" udgivet af Danske Kommuner 3. marts 2016*

Tema 3: Varier skoledagen

Reformen indeholder en række elementer, der skal understøtte, at skoledagen bliver mere varieret, så alle elever løfter sig fagligt, er motiverede og glade for at gå i skole. Det drejer sig om understøttende undervisning, pædagogernes opgaver i skolen, faglig fordybelse og lektiehjælp, motion og bevægelse samt den åbne skole.

Det tager tid og er udfordrende at integrere de nye elementer. Skolerne er imidlertid ved at få bedre hånd om den nye skoledag. KL's forvaltningsundersøgelse viser, at i slutningen af 2015 er der markant flere kommuner, der oplever at være i god udvikling med de nye elementer sammenlignet med i starten af 2015. Men der er stadig en del kommuner, der oplever, at det er udfordrende at gøre skoledagen varieret, og hvor pædagogernes opgaver i skolen fortsat er en udfordring.

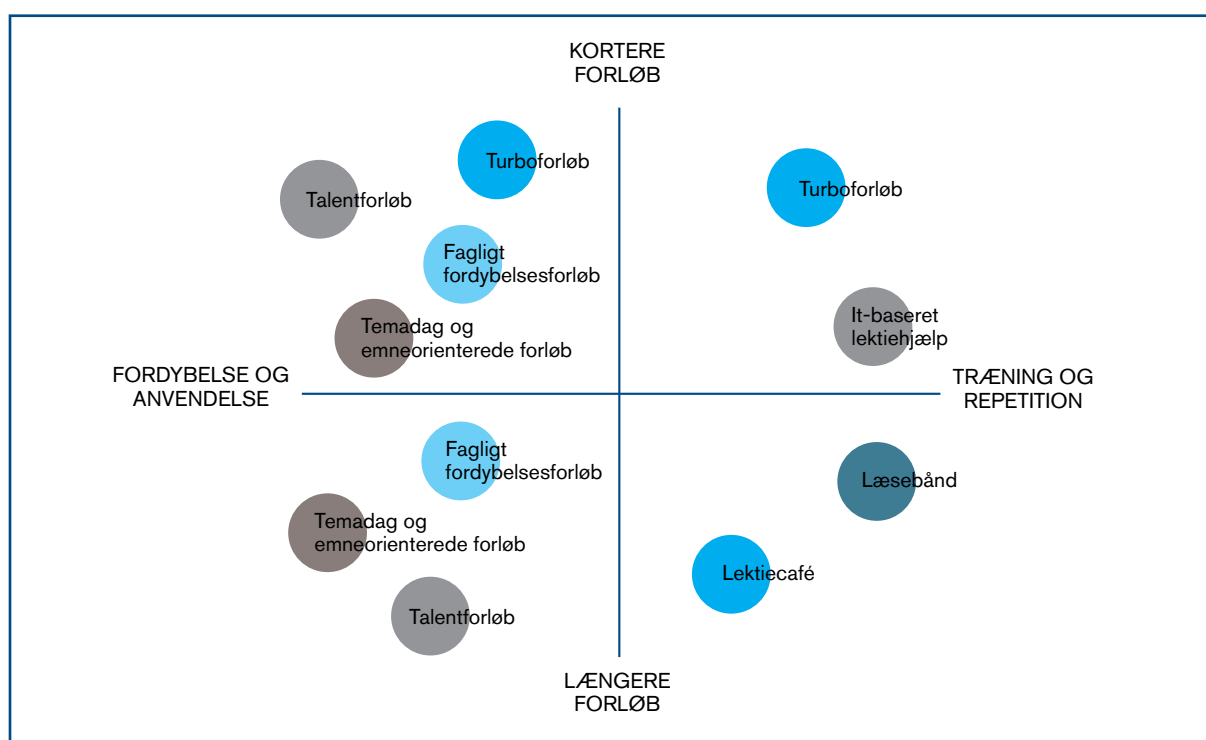
På de følgende sider beskrives forskellige praksis-eksempler på læringsforløb i den fagopdelte og understøttende undervisning, som involverer pæ-

dagogernes opgaver, faglig fordybelse, motion og bevægelse og den åbne skole. Disse nye elementer omtales ofte som forskellige og uafhængige aktiviteter i skoledagen. Det er hverken hensigten og ej heller tilfældet de fleste steder. De forskellige nye elementer er metoder og tilgange i undervisningen som ofte indgår samtidigt og supplerer hinanden. Således handler eksemplerne på den åbne skole samtidig om faglig fordybelse, og et af eksemplerne på motion og bevægelse handler også om pædagogernes opgaver i skolen.

Faglig fordybelse er grundlaget for al læring

Faglig fordybelse skal være et fast element i skoledagen. Når eleverne har tid og får hjælp til at fordybe sig og arbejde med det, der er særlig svært eller særligt spændende for dem i fagene, opnår de erkendelser og kan dygtiggøre sig.

Faglig fordybelse er både en del af undervisningen i fag og emner og den understøttende undervisning. Det er ikke en særskilt indsats eller aktivitet,

Figuren oven over stammer fra Ministeriet for børn, undervisning og ligestillings inspirationsmateriale om lektiehjælp og faglig fordybelse.

men et element, der kan varieres på utallige måder både, hvad angår indhold, organisering, varighed og bemanning. Det kan fx være faglig træning på udvalgte områder målrettet bestemte elevgrupper, turboforløb og fagcafeer eller temauger, hvor man fordyber sig i et tema evt. i samarbejde med eksterne aktører. På www.emu.dk ligger et inspirationsmateriale om faglig fordybelse og lektiehjælp med gode råd og cases:

<http://www.emu.dk/sites/default/files/UVM%20Lektiehjaelp.pdf>

Der findes også et litteraturstudie om intensive læringsforløb. Her beskrives både forløb, der foregår i og udenfor skoletiden:

http://edu.au.dk/fileadmin/edu/Forskning/Skoleforskning/Ebog_Litteraturstudie_intensive_laeringsforloeb_-_final-_23-2-2016.pdf

Netop fordi faglig fordybelse ikke er en særskilt aktivitet, indgår faglig fordybelse i flere af eksemplerne

i dette materiale. Det gælder fx fleksible læringsfællesskaber på Skansevejens Skole, Aalborg Kommune, differentierede læringsforløb for ikke-uddannelsesparate på Vildbjerg Skole, Herning Kommune, tematiserede fagcafeer på Erritsø Fællesskole, afdeling Bygaden, Fredericia Kommune og flere af eksemplerne på den åbne skole.

Figuren over for stammer fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings inspirationsmateriale om lektiehjælp og faglig fordybelse. Den viser, hvordan formål og varighed varierer for konkrete aktiviteter. Faglig fordybelse kan udformes på utallige måder, så figuren er ikke udtømmende. Nogle af eksemplerne, fx turboforløb, indgår flere gange i figuren for at vise, at formål eller varighed af et sådant forløb kan variere afhængigt af, hvordan det anvendes på den enkelte skole.

Pædagogernes opgaver i skolen

For at lykkes med reformens ambitiøse mål er det afgørende, at skoledagen bliver varieret og motiverende. Det fordrer, at det tværfaglige samspil og samarbejde mellem lærere, pædagoger og andre aktører understøtter den fælles opgave med at udvikle læringsfællesskaber, der fremmer alle børn og unges læring. Pædagogernes profession rummer kompetencer i arbejdet med børn og unges motivation til læring og trivsel. Fx kan pædagogernes faglighed bringes i spil i arbejdet med fællesskaber og trivsel. Ligeledes kan pædagogerne understøtte, at børn og unge arbejder praktisk og eksperimenterende i læringsforløb. I det følgende beskrives to praksis eksempler på pædagogernes opgaver i skolen. Det første har fokus på et tæt samarbejde mellem lærere og pædagoger om læring og trivsel på alle klassetrin, hver dag - både i undervisningen, pauserne og i overgangen til SFO. Det andet eksempel fokuserer på pædagogernes opgaver i udskolingen.

Med folkeskolereformen er der nye rammer for, hvordan pædagoger indgår i folkeskolen.

På 1.-3. klassetrin kan pædagoger varetage afgrænsede undervisningsopgaver i fag og emner inder for deres kompetencer og kvalifikationer. Det betyder, at pædagoger i et afgrænset omfang kan stå for undervisningen i fagene alene. En pædagog kan ikke varetage undervisningen i et helt fag gennem et helt skoleår alene.

På alle klassetrin kan pædagoger varetage understøttende undervisningsopgaver.

Pædagoger er med i hele skoledagen, Østre Skole, Middelfart Kommune

På Østre Skole i Middelfart Kommune arbejder lærere og pædagoger tæt sammen hver dag på alle klassetrin med henblik på at styrke elevernes læring og trivsel. Skolen insisterer på, at alle elever skal opleve sig som del af et børnefællesskab. Det afspejler sig i prioriteringen af pædagogernes opgaver og samarbejdet mellem lærere og pædagoger i skolen.

I indskolingen er der en årgangspædagog tilknyttet hver årgang. Pædagogen står for en del af den understøttende undervisning og deltager i teammøder 2

gange om måneden. Årgangspædagogerne deltager også i temauger i skoletiden og er en del af SFO'en. Ved skoledagens afslutning kommer årgangspædagogen ind i klassen, taler med læreren og eleverne om, hvordan dagen er gået og om hvilke tilbud, der er i SFO'en den dag. Således får pædagogerne overleveret viden om dagens hændelser, og læreren får talt med pædagogen og får indsigt i indholdet i SFO'en. På skolen er der desuden ansat en AKT-pædagog i hhv. indskolingen, på mellemtrinnet og i udskolingen. AKT-pædagogerne er en del af skolens ressourceter, som har fokus på elevernes trivsel. Både det forebyggende, konkrete problemstillinger og elever med særlige behov. AKT-pædagogerne arbejder blandt andet med klassemøder og elevernes styrkesider som pædagogisk metode. De er med i undervisningen i løbet af dagen i alle klasser og arbejder med særskilte elevkurser i fx koncentrationstræning, kurser i at formidle og tale foran andre. De samarbejder også med læsevejlederen omkring elev-til-elev læring. Dette foregår typisk i læringsbånd, som ligger på samme tid på hele skolen. AKT-pædagogerne står i hver middagspause for et frivilligt og meget populært aktivitetstilbud på tværs af klasser og afdelinger, kaldet "Aktiv på tværs". Tilbuddene kan være bevægelseslege og boldspil, wellness med fodbad eller noget skabende og kreativt. Tilbuddene skifter hvert kvartal.

Erfaringer og udfordringer

Et tæt lærer- og pædagogssamarbejde har ført til:

- Bedre trivselsmålinger blandt medarbejderne.
- Bedre elevresultater både fagligt og trivselsmæssigt – 98 % af eleverne er glade for skolen, og . . . 99 % af eleverne er glade for deres klasse.
- Skolen lykkes med at inkludere mange elever med særlige behov i den daglige undervisning (skolen har modtageklasser, heldagsklasser og specialklasser).
- 97 % af skolens elever fra 0.-3. klasse går i SFO.
- *Efter indførelsen af "Aktiv på Tværs" svarer eleverne, at de har "meget bedre pauser", "der er altid nogen, man kan være sammen med", og lærere, pædagoger og elever oplever et markant fald i frikvarterkonflikter.*
- Skolen har gode erfaringer med at have en pædagoguddannet indskolingsleder, som er med i ledelsesteamet.

Pædagoger og lærere samarbejder om læring og trivsel i udskolingen, Erritsø Fællesskoles afd. Bygaden, Fredericia Kommune

På Erritsø Fællesskoles afdeling Bygaden skelner man ikke mellem lærere og pædagoger. De er lige-stillede medarbejdere, der har hver deres kompetencer, som skal spille sammen og understøtte, at elevernes læring og trivsel øges.

Pædagogerne på skolen kan og skal ikke undervise eleverne i fx matematik, men de er med i undervisningen og stabler et Las Vegas-hjørne op i skolens ungemiljø, hvor de unge på en legende måde lærer om terninger og kortspil eller hjælper en gruppe drenge, der har svært ved at sidde stille, med at lære matematik gennem leg og øvelser.

Der arbejdes med tilgange til læring, som kan finde sted i den understøttende undervisning, fx matematik i køkkenet (indkøb, opskrifter mv.) eller værkstedet, udeundervisning mv. Der arbejdes med 'følg din nysgerrighed'-projekter, som sigter på, at eleverne tager medansvar for egen læring og bliver klar til overgangen til en ungdomsuddannelse. Aktuelt arbejder 7. klasserne med Uge Sex, 8. klasserne er delt i tre temaer: "lektier i fagene", "lær at programmere" og "lær om budgetter". 9. klasserne har prøveforberedelse, og træner grammatik og matematik. Variationen i udbudet har eleverne været med til at bestemme. Tidligere var temaerne udvalgt af medarbejdere og ledelse og var fx "grundlæggende matematik", "lær at holde en tale" og "tysk på højniveau", men det vandt ikke opbakning fra eleverne. Derfor valgte ledelsen, at det er de enkelte teams på årgangene, der planlægger den understøttende undervisning i samråd med eleverne.

Erfaringer og udfordringer

- Hovedudfordringen for samarbejdet mellem lærere og pædagoger er, at begge parter skal definere sig selv i en ny position, og der skal udvikles et fælles syn på pædagogik og læring til gavn for den enkelte elev.
- Der er brug for at drøfte forskelle i kultur og sprog, tale åbent om den usikkerhed, pædagogernes opgaver i skolen kan skabe samt give tid til fælles forberedelse.
- Det styrker motivationen og medansvaret, at ændringer og nye tiltag drøftes med eleverne. Eleverne skal ses som en ressource både i forhold til at aftale læringsindhold, aktiviteter, fysisk indretning mv.

- Systematisk at inddrage eleverne kræver større fleksibilitet fra både ledelse og medarbejdere.
- I forhold til samarbejde mellem lærere og pædagoger er det vigtigt, at ledelsen insisterer på, at "keep it simple" og har fokus på, hvad der gavner de unges læring og trivsel.

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion

For at lykkes med at integrere pædagogernes opgave i skolen fordrer det, at ledelsen er opmærksom på at understøtte processen. Nedenfor er listet en række temaer, som kræver lokal opmærksomhed og refleksion:

Det er vigtigt at

- værdisætte og italesætte pædagogernes opgaver og rolle i skolen. Ledelsen har på dette felt en vigtig opgave som rollemodel
- skabe sammenhæng og prioritere tid og rum til samarbejde mellem lærere og pædagoger
- prioritere, at pædagogerne indgår i den understøttende undervisning, at de er med i teamsamarbejde, har tid til forberedelse, og indgår i at sætte mål for deres arbejde
- prioritere, at lærere og pædagoger sammen italesætter hinandens kompetencer, så der skabes gensidig respekt om hinandens fagligheder. Det er vigtigt, at man konkret får aftalt, hvad man hver især kan byde ind med i folkeskolen.

Motion og bevægelse

Med skolereformen skal eleverne have en varieret og aktiv skoledag, hvor de bevæger sig mere som en del af undervisningen i fagene og i den understøttende undervisning. Motion og bevægelse kan både være aktive pauser, fysisk træning og bevægelse som en del af undervisningen. Man ved fra forskning, at bevægelse kan styrke indlæringen og har en positiv effekt på elevernes motivation, trivsel og sundhed. I Folkeskoleloven er kravet, at eleverne bevæger sig i gennemsnit 45 minutter om dagen.

Det er op til kommuner og skoler at beslutte, hvordan motion og bevægelse skal udfoldes i elevernes skoledag, og hvilket fokus og formål bevægelsen skal have. Tilrettelæggelsen vil have betydning for, hvilket fokus bevægelsesaktiviteterne har, og hvad de primært understøtter fx faglig læring, trivsel, læringsparathed eller sundhed.

En del skoleledelser har givet udtryk for, at det er svært at rammesætte, hvordan bevægelse skal finde sted i løbet af skoledagen og, at medarbejderne synes, det er svært at integrere i undervisningen. Samtidig har nogle elever og forældre kritiseret skolerne for ikke at leve op til kravet om gennemsnitligt 45 minutter bevægelse om dagen.

Herunder beskrives to tilgange til at organisere en skoledag med gennemsnitligt 45 minutter bevægelse om dagen: En variant, hvor bevægelse er et fast modul for en årgang ad gangen og varetages af et bevægelsesteam, og en anden variant, hvor bevægelse er integreret i alle fag og i den understøttende undervisning.

Bevægelsesmodul for hver årgang, Fuglsanggårdsskolen, Lyngby-Taarbæk Kommune

På Fuglsanggårdsskolen har man skemalagt 1½ times motion og bevægelse på alle skolens årgange hver uge. Skolen har udpeget et bevægelsesteam bestående af pædagoger med kompetencer inden for området til at varetage aktiviteterne. Denne orga-

nisering af motion og bevægelse har samtidig gjort det muligt at skabe tid til at afholde teammøder, hvor alle lærere og pædagoger på en årgang deltager.

De bevægelsesteams, der varetager modulerne med motion og bevægelse består af pædagoger, fordi bevægelse er en del af den understøttende undervisning, og fordi skolen har en del pædagoger ansat med interesse og kompetence inden for friluftsliv, bevægelse og idræt. Når eleverne på en årgang har motion og bevægelse med bevægelsesteamet, holder medarbejderne fra denne årgang deres ugentlige teammøde.

Indskoling

0. klasses pædagoger varetager bevægelsen på 1. årgang, mens 1. klasses team holder teammøde – og vice versa. 2. klasses pædagoger varetager bevægelsen på 3. årgang, mens 3. klasses team holder teammøde – og vice versa. Der tillægges en ekstra bevægelsestime til hver klasse, som læses fleksibelt efter årnorm af årgangsteamets lærere og/eller pædagoger.

Mellemtrin

Pædagoger fra bevægelsesteamet står for bevægelsen på alle årgange, mens medarbejderne i årgangen holder deres ugentlige teammøde. Mellemtrinnet har i forvejen tre lektioner ugentligt i idræt og i 4. klasse har man desuden en ugentlig svømmelektion.

Udskoling

Pædagoger fra bevægelsesteamet læser bevægelsen på alle årgange, mens medarbejderne på årgangen holder deres ugentlige teammøde. Der tillægges hver klasse en ekstra idrætstime, som læses fleksibelt efter årnorm.

Udover bevægelsesmodulet skal motion og bevægelse også integreres i den fagopdelte undervisning og i aktiviteter i SFO og klub. Se fx eksemplet fra Nørre Fælled Skole for inspiration til, hvordan motion og bevægelse kan integreres i den fagopdelte undervisning.

Forvaltningen har stillet krav om, at alle skoler i Lyngby-Taarbæk Kommune besøger Fuglsanggårdsskolen og overfører denne skoles model for organisering af motion og bevægelse til egen skole, medmindre man selv har fundet en bedre model. På andre felter er det andre skoler, som har udviklet en eksemplarisk model, som andre skoler skal opsøge viden om og kopiere, medmindre de selv har en bedre model.

kl.	mand.	tirsd.	onsd.	torsd.	fred.
08:00					
08:45					
09:45	pause	pause	pause	pause	pause
	idræt		Mede		
10:30	idræt		SFO / klub		
11:15	spise	spise	spise	spise	spise
11:45	pause	pause	pause	pause	pause
12:00		bevægelse			
12:45		årgangs teammede			
13:30	pause		pause		
14:15		Mededag		Mededag	
15:00					

Skoledagen organiseres som ovenstående på 8. klasses skema

Erfaringer og udfordringer

- Et fast modul med bevægelse har betydet, at eleverne reelt får mere bevægelse ind i skoledagen. Udover fællesmodul indgår bevægelse også i den fagopdelte undervisning og i SFO/klub.
- Det faste modul sikrer, at pædagogerne kan indgå i årgangsteamets samarbejde hver uge. Det opleves meget positivt.
- Pædagogerne i bevægelsesteamet oplever, at de indgår i skoledagen og får brugt deres kompetencer. Dog er det en udfordring, at de skal lære mange nye elever at kende på én gang, især elever med særlige behov. Det kræver, at årgangsteamet og bevægelsesteamet mødes for at opdatere hinanden og overlevere.
- Arbejdet med bevægelse er blevet kvalificeret ved at indføre en årsplan for aktiviteterne. Det skaber overblik, effektivitet og synliggør aktiviteterne for elever og forældre.
- Modellen kræver, at ledelsen påtager sig opgaven med at sætte rammerne, organisere skoledagen og fastlægge medarbejdernes tid til at mødes samt udpeger de medarbejdere, der skal varetage bevægelsesmodul.
- Et fast modul, en årsplan for bevægelsesmodul og let tilgængelige redskaber/remedier letter planlægning og afvikling af motion og bevægelse. Det kan stadig være svært at finde plads til at udfolde aktiviteterne. Det er vigtigt at tage højde for i planlægningen og i den videre udvikling af skolens fysiske rammer. Det er desuden nødvendigt at prioritere midler til at anskaffe flere redskaber mv. til idræt og bevægelse pga. den øgede brug og det øgede antal brugere.

Årshjul for bevægelse Udskoling 7. - 9. klasse, 2015-2016

Bevægelsesteamet arbejder efter en årsplan beskrevet i et årshjul

Bevægelse ind i alle fag, Nørre Fælled Skole, Københavns Kommune

På Nørre Fælled Skole er motion og bevægelse en integreret del af skoledagen, og alle skolens lærere og pædagoger forventes at kunne integrere motion og bevægelse i den fagopdelte og eller i den understøttende undervisning.

Skolen har fra reformens start haft fokus på bevægelse. Skolen tester fx eleverne motorisk og understøtter både elever og deres forældre, hvis der er brug for hjælp til at gøre børnene mere aktive. Formålet med bevægelse er at styrke elevernes læring, motoriske udvikling og de sociale relationer gennem differentieret brug af bevægelse.

Alle skolens medarbejdere skal bruge bevægelse i de fagfaglige fag. Når en klasse skal arbejde med sandsynlighedsregning i matematikundervisningen, så bliver nogle elever siddende i klassen og slår en terning hundrede gange og noterer, hvad de slår. Andre elever bevæger sig ud på gangen og bruger en stor skumgummiterning og slår den op af en væg eller ned af gangen og noterer, hvad de slår. Bevægelse kan også være et vendespil på gulvet, hvor man arbejder med repetition, eller det kan være en øvelse i matematik, hvor eleverne bliver bedt om at finde geometriske figurer rundt omkring på skolen.

Alle lærere og pædagoger har fået et ca. 30 timers grundkursus i bevægelse i undervisningen. Derudover har en lang række medarbejdere modtaget ekstra kurser. Skolen har fire motorikansvarlige og tre idræts- og bevægelsesambassadører. Derudover har man en fuldtidsansat afdelingsleder med ansvar for idrætslinje og bevægelse i undervisningen. Skolen har købt og udviklet en række remedier og redskaber og bygget ny legeplads med et motorisk bevægelsesfokus.

Erfaringer og udfordringer

- Formålet og forventningen til medarbejderne skal være tydelige. Ledelsens krav om, at bevægelse skal være en integreret del af alle fag har krævet en holdningsændring, især blandt lærerne. Ledelsen må pointere, at det ikke er det samme som, at alle lærere skal dyrke idræt med eleverne i alle timer. Pointen er, at det er en anden måde at tænke læring på, der kombinerer klassisk undervisning og læringsstile.
- Bevægelse kan give en legende indlæring, hvor elever hjælper hinanden og får andre og nye

kompetencer i spil. Når eleverne får lov til at røre, gøre, føle og samarbejde betyder det noget for, hvordan man opfatter hinanden.

- Det er nemmere i de små klasser end i de store. I de mindre klasser er det blevet en så fast del af undervisningen, at eleverne beklager sig, hvis lærerne ikke tænker bevægelsen ind. I de store klasser er der brug for en kulturændring både for medarbejdere og elever for at omstille sig til at bruge bevægelsen i dagligdagen. Den kultur skal bygges op, så alle på skolen ser det som en helt naturlig del af undervisningen.
- Det er skoleledelsens ansvar at sætte rammer, motivere og melde klart ud, at alle medarbejdere forventes at integrere bevægelse i skoledagen.
- Det er vigtigt at understøtte videndeling og en fleksibel organisering, så lærerne ikke skal opfinde den dybe tallerken hver gang. Fx at flere klasser går sammen om en aktivitet.
- Det er vigtigt at understøtte, at lærerne kan udnytte klasserummet. Remedier og redskaber skal være lettilgængelige, for når man ser dem hver dag bliver det mere naturligt at bruge dem i undervisningen.
- * Praksiseksemplet er bl.a. baseret på en artikel i "En fælles skole" udgivet af Danske Kommuner 3. marts 2016

Fagudvalg udvikler bevægelse i fagene

På nogle skoler er det skolens fagudvalg, der i samarbejde med teamets pædagoger har ansvaret for at tænke bevægelse ind i fagene. Fagudvalgene udarbejder ideer og eksempler på, hvordan bevægelse kan tænkes ind i faget og skriver dette ind i årsplanens fra skoleårets begyndelse.

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion

For at lykkes med at integrere motion og bevægelse i skoledagen fordrer det, at ledelsen er opmærksomhed på at understøtte processen. Nedenfor er listet en række temaer, som kræver lokal opmærksomhed og refleksion:

Opmærksomhedsfelter - skoleledelse

- Bevægelse kan stimulere mange ting og have flere formål (bedre trivsel, øget læring, mere sundhed). Beslut hvilke formål skolen skal forfølge og meld det ud til medarbejdere, elever og forældre.
- Det er vigtigt at sætte rammer, have tydelige forventninger og motivere opgaven: Meld ud om det forventes, at alle medarbejdere kan inddrage motion og bevægelse og variere aktiviteterne, og om det forventes, at fx idrætsforeninger inddrages.
- Det er vigtigt at inddrage eleverne som en ressource. Hvordan kan eleverne være aktive medspillere og rollemodeller fx elev-til-elev-læring, legepatruljer, bevægelsesambassadører m.v.

Opmærksomhedsfelter - forvaltningsledelse

Det er vigtigt at

- afklare og melde ud om kommunens skoler skal følge én model eller om det er op til den enkelte skole?
- afklare, hvordan man vil understøtte skolerne arbejde og videndeling på tværs af skoler. Er der behov for fælles kompetenceudvikling, at skolerne lærer af og besøger hinanden, en koordinerende aktør, etablering af en fælles idebank? Er der brug for, at en aktør koordinerer og/eller er drivende kraft ift. at udvikle bevægelsesaktiviteter
- afklare, hvordan man vil følge op på om skolerne lever op til målet og om bevægelsesaktiviteterne har den tilsigtede effekt.

Den åbne skole

Med folkeskolereformen blev det et krav, at skolerne skal åbne sig over for det omgivende samfund og samarbejde med musikskolen, ungdomsskolen, fritids- og foreningsliv, kulturliv, ungdomsuddannelser og virksomheder om elevernes læring. Den åbne skole skal bidrage til den mere varierede skoledag. De læringsforløb, der tilrettelægges i samarbejde med eksterne skal, ligesom den øvrige undervisning i skolen, være læringsmålstyret. I reformens første halvandet år har samarbejdet mellem skolerne og eksterne aktører ført til udvikling af nye spændende læringsforløb. Flere undersøgelser peger på, at eleverne er begejstrede for åben-skole-forløb, hvor der er tid til og mulighed for at lære på andre måder, i andre læringsrum og gennem mødet med andre faggrupper. Sideløbende har mange skoler og forvaltninger udviklet tiltag, der understøtter samarbejdet mellem skoler og eksterne aktører. Der er dog fortsat stor forskel på, hvor langt kommuner og skoler er. Erfaringen er, at det tager tid at skabe de rammer og relationer og den pædagogik og didaktik, der er nødvendig for, at indholdet i den åbne skole bliver en integreret del af skoledagen.

Nedenfor beskrives to tilgange til den åbne skole. Det første praksiseksempel er fra Mellervangskolen i Aalborg Kommune, hvor man - med afsæt i kommunale målsætninger - har valgt, at den åbne skole skal være en bredt integreret metode i undervisningen og elevernes læring.

Nogle kommuner vælger at etablere partnerskaber med eksterne aktører på kommuneniveau eller at organisere større tværgående åben-skole-forløb for hele årgange. Sådanne partnerskaber eller forløb kan supplere åben-skole-tiltag på den enkelte skole. De kan samtidig være en aflastning og hjælp for skolerne, fordi noget af den tidskrævende opgave med at få etableret og organiseret et samarbejde med eksterne aktører løftes væk fra den enkelte skole.

Den åbne skole er integreret i al undervisning, Mellervangskolen, Aalborg Kommune

Mellervangskolen i Aalborg Kommune er en profilskole inden for innovation og arbejder projektorienteret og efter kommunens mål om, at "læringen foregår overvejende eksperimenterende og problemløsende". Det er forventningen, at medarbejderne tænker eksterne aktører ind på en måde, der skaber sammenhæng og mening for eleverne. Medarbejderne skal spørge sig selv hvem kunne med fordel

inddrages i dette projekt? og hvem skaber dette projekt værdi for?

I Aalborg Kommune skal 10 % af den understøttende undervisning læses af eksterne samarbejdspartnere. Budgettet til dette er lagt ud til skolerne. Mellervangskolen har valgt, at de enkelte afdelinger får halvdelen af beløbet, så de kan betale eksterne, hvis disse skal lønnes. Den anden halvdel er lagt i en fælles pulje til aflønning af eksterne, som benyttes på tværs af afdelinger.

Tværfagligt forløb på 6. årgang: 6. årgang har arbejdet med fleksible læringsmiljøer i et tværfagligt forløb. De har undersøgt, hvordan og hvor de arbejder bedst. I håndværk og design lavede de i mindre grupper modeller af møbler til deres lokale og fremlagde deres projekt for hinanden. De udvalgte et møbel, som de ville bygge af paller. Den lokale tømrer hjalp eleverne med at bygge møblet, som fylder 1/3 af lokalet. Eleverne fik kendskab til tømrerfaget og fagpersonen kvalificerede processen og produktet.

Valghold: Politiet havde i en periode oplevet, at der var stigende problemer med ulovlige scootere og at der blev kørt for stærkt på stierne i skoledistriktet. I samarbejde med skolen blev der oprettet et valghold for de ældste drenge, hvor de kunne tale om deres scootere og arbejde på deres scootere. Undervisningen varetages af lokalpolitiet. Hermed fik politiet en tæt kontakt med drengene og en god dialog om konsekvenser af ulovlige scootere.

Foreningsdage: Målet er, at alle elever er foreningsaktive. Den målsætning har skolen til fælles med de 13 foreninger i Aalborg Øst. Foreningerne kommer sammen ud på skolerne i Aalborg Øst og holder foreningsdage. Her oplever eleverne forskellige sportsgrene og spejderlivet. Undervisningen står for foreningerne for. På denne måde får skolen ekspertviden på de forskellige sportsgrene ind i idræt og gjort eleverne bevidste om, hvilke muligheder de har for at være aktive i deres fritid.

Plejecenteret: 9. årgang har arbejdet med skagensmalerne. De har været på ekskursion til Skagen Museum og efterfølgende arbejdet videre på skolen med plancher og malerier. Deres viden skulle de dele med beboere på det lokale plejecenter. Værdien for begge parter var stor. De ældre lyttede, kommenterede og delte ud af deres egen viden om emnet. Eleverne mærkede, at deres fremlæggelser gav mening og deres viden om emnet blev udvidet.

Erhvervs livet: På Mellervangskolen har man et rum man kalder "Det Skæve Rum". Rummet er indrettet anderledes end normale læringsmiljøer. Her er et badekar med lys, en hoveddør midt i lokalet, en alkove og små hygge kroge med sofaer, spiseborde mm. Her afholdes "innocamps" som er undervisningsdage, der tager udgangspunkt i en problemstilling enten fagfaglige eller sociale problemstillinger eller problemstillinger fra det lokale erhvervs liv. Eksempelvis stillede Aalborg Havn skolens 6. årgang et spørgsmål om "Hvordan kan havnen blive mere trafiksikker?". En 6. årgang tænker ikke i økonomiske begrænsninger eller lovgivning og derfor fik deres ingeniører kreative løsninger med sig tilbage, som han arbejdede videre med og gjorde brugbare i praksis.

Erfaringer og udfordringer

- Samarbejde med eksterne gør skoledagen mere varieret og inddragelse af eksterne giver flere perspektiver og mulighed for at finde løsninger man ikke kunne have fundet alene.
- Eleverne bliver mere motiverede, modige, nysgerrige og spørgelystne, får en bedre omverdenforståelse og bedre mulighed for at reflektere over hvad de gerne vil være og hvilken uddannelse det erhverv kræver.
- "Det første skridt" kan være svært: At ringe til en virksomhed, en forening mm. og spørge om de vil hjælpe med et projekt, kan være svært. Erfaringen er dog, at alle gerne vil byde ind og afsætte tid, men det kræver at skolen gør et forarbejde, og at formålet er tydeligt.
- "Det kan være lettere at gøre det selv". Det tager tid at involvere andre og det kræver at aftaler overholdes og en tydelig kommunikation både før, under og efter.
- Ledelsen skal tydeligt markere over for medarbejderne, at man forventer at andre fagpersoner og det omgivende samfund inddrages i undervisningen. Også ved at følge op på om økonomien til eksterne anvendes.
- Forankring og decentralisering af ansvar og kompetence er vigtigt. Det er på afdelingsniveau man beslutter hvem, hvordan og hvornår den åbne skole tænkes ind i undervisningen.

- Det er vigtigt, at ledelsen er synlige og er med i de netværk, der er omkring skolen (foreningsliv, erhvervsnetværk m.v.) og sikrer, at samarbejdet dokumenteres og kommunikeres fx på de sociale medier. Sidstnævnte oplever medarbejderne som en anerkendelse af deres arbejde.

Aalborg Kommune

I Aalborg Kommune har man – ud over de forløb, der initieres på den enkelte skole – etableret en playmakerordning, som skolerne kan vælge at benytte. Skolerne kan henvende sig til en erhvervsplaymaker, en foreningsplaymaker eller en kulturplaymaker, som sparrer med skolerne, indgår partnerskaber og har overblik over relevante aktører og "færdigsyede" åben-skole-forløb, som skolerne kan vælge:

<http://www.playmakerne.com/#lerhvervsplaymaker/cjg9>

Læs flere eksempler på understøttende tiltag og partnerskaber omkring den åbne skole i de følgende eksempler.

Partnerskaber og understøttende tiltag i den åbne skole

En del kommuner vælger at understøtte skolerne og at etablere partnerskaber med eksterne aktører. Sådanne partnerskaber eller forløb kan supplere åben-skole-tiltag på den enkelte skole. De kan samtidig være en aflastning og hjælp for skolerne, fordi man løfter noget af opgaven med at etablere og organisere et samarbejde med eksterne aktører, væk fra den enkelte skole.

Hedensted Kommune

Hedensted Kommune har valgt at rammesætte og organisere skolernes samarbejde med de lokale ungdomsuddannelser og virksomheder. Det sker gennem projektet HOP-IN, hvor alle elever på 7. årgang er igennem et ugelangt problembaseret innovationsforløb. Projektets mål er via en projekt- og problembaseret arbejdsform at styrke innovations- og samarbejdskompetencer og i sidste ende at få flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse. Projektet er knyttet op på kommunens erhvervsstrategi. Læs mere på: <http://www.hop-in.dk/>

Fredensborg Kommune

Fredensborg Kommune har etableret portalen, Skolen i Virkeligheden, som andre kommuner også kan være en del af. Pt. har 18 kommuner en sådan portal. Kommunen har derudover et organisatorisk setup, hvor en enhed koordinerer og indgår samarbejdsaftaler med eksterne aktører. Enheden afholder også en årlig speeddating mellem eksterne aktører og medarbejdere på skolerne, som alle medarbejdere skal deltage i, ligesom der er etableret en udviklingsgruppe med deltagelse af ledelsen fra alle kommunens skoler. Fredensborg har som led i dette iværksat en åben-skolekanon med faste forløb på alle årgange inden for alle de forskellige områder af den åbne skole. Samtidig har alle skoler i forskelligt omfang egne åben-skole aktiviteter initieret af lærere og pædagoger, og man har på hver skole "Skolens venner", hvor lokale aktører og forældre kan melde sig til at bidrage:

<http://skolenivirkeligheden.dk/>

Slagelse Kommune

Slagelse Kommune har indgået partnerskaber med idræt- og foreningslivet i kommunen. Der er fra kommunens side sat rammer for samarbejdet via aftalerne og afsat økonomi til samarbejdet. Kommunen har en koordinator, som understøtter skolernes samarbejde med idræt- og foreningsliv. Erfaringerne viser, at det styrker arbejdet med idræt og bevægelse, eleverne er begejstrede for at blive undervist af engagerede voksne med en anden baggrund og medarbejdere oplever, at de bliver kompetenceudviklet når de er med i samarbejdet. Skolelederne oplever det som positivt, at partnerskaberne og kommunens understøttelse aflaster ledelsen.

Følg med på facebook og her:

<https://www.facebook.com/Slagelse-Kommune-Idræt-og-bevægelse-i-institution-og-skole-938317502892567/>

Viborg Kommune

Viborg Kommune har etableret "Kulturelt Læringscenter" som består af en platform: www.klcviborg.dk og et udviklingsteam. Initiativet er nyt og der er afsat økonomi til drift af centret og til frikøb af lærere og

pædagoger til at udvikle læringsforløb. Målet er, at lærere og pædagoger oplever, at det er mere overskueligt og nemmere at inddrage eksterne læringsmiljøer i fagundervisningen. "Kulturelt Læringscenter" samler og opdaterer formidlingen af de kulturelle tilbud, som institutioner, foreninger, erhvervsliv og frivillige udbyder for børn og unge fra 0-18 år i skole- og dagtilbudstid. De medvirker også til at udvikle og kvalitetssikre læringsforløb i samarbejde med eksterne udbydere og skolernes lærere og pædagoger. Viborg kommune har en transportpulje, som kan søges af daginstitutioner og skoler til deltagelse i tilbud og arrangementer med et lærings sigte.

Læs flere eksempler og gode råd:
KL's inspirationsmateriale "Læring i den åbne skole":
<http://www.kl.dk/PageFiles/1295748/laering-i-den-aabne-skole.pdf>

UVM, DI og KL's inspirationsmateriale om skolevirksomhedssamarbejde:
<http://www.emu.dk/sites/default/files/Skole-virksomheds-Samarbejde%20i%20Udskolingen2.pdf>

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion

For at lykkes med at integrere samarbejde med det omgivende samfund i skoledagen fordrer det, at ledelsen er opmærksom på at understøtte processen. Nedenfor er listet en række temaer, som kræver lokal opmærksomhed og refleksion:

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion (for forvaltningen)

Det er vigtigt at

- sætte (politiske) mål og udforme en strategi så skolerne ved, hvad de skal prioritere
- understøtte og afklare ansvarsfordeling
- insistere på læring i den åbne skole – det må ikke blive eventpædagogik
- foretage et eftersyn af kommunens nuværende samarbejdsaftaler og finde en balance mellem etablerede samarbejder og udvikling af nye partnerskaber
- prioritere kommunikationen – til elever, forældre, medarbejdere og eksterne så alle ved, hvad målet med aktiviteterne er.

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion (for skoleledelser)

Det er vigtigt at

- være tydelige om mål, forventninger og prioritering så medarbejderne ved, hvad der har høj prioritet
- forankring, forankring, forankring – at delegerer og gøre teams og afdelinger ansvarlige for at integrere den åbne skole i skoledagen
- finde en balance mellem at bruge færdige koncepter og integrere åben skole i al undervisning
- følge op på om forløbene har kvalitet og øger læring og trivsel
- vise ledelsens opbakning og skabe synlighed om skolens samarbejde med lokalsamfundet.

Tema 4:

Kommunikation og skab dialog

Skolereformen giver usikkerhed og bekymring på mange fronter, ligesom der er et naturligt behov for klare ledelsesudmeldinger om prioriteringer, retning og vision. Kommunikation og information er et afgørende element i enhver forandringsproces, og det er derfor også helt afgørende for en succesfuld implementering af en ny praksis i folkeskolen.

Udfordringen er at bevæge sig fra at kommunikere om implementering og over til at fortælle om børns læring og trivsel i skolen og at skabe en samlet fortælling om skolen og børns læring. Det er en kompleks opgave, og samtidig er det vigtigt at "keep it simple".

Opgaven med at kommunikere kan med fordel deles mellem alle de aktører, der er en del af skolen: Elever, forældre, medarbejdere og ledere. Kommunikation bør ske inden for rammerne af en overordnet strategi, så de rette budskaber rammer de rigtige på det bedste tidspunkt, så de nødvendige spørgsmål besvares i rette tid, og så de udviklende dialoger får det bedste rum at udfolde sig i.

I eksemplerne herunder er der fokus på flere områder af kommunikations- og informationsopgaven omkring skolereformen: Informations- og kommunikationskanaler, informations- og kommunikationsaktører samt det strategiske sigte med informations- og kommunikationstiltag.

Strategisk kommunikation og kompetenceudvikling, Aalborg Kommune

I Aalborg Kommune ønsker man at løfte organisationens samlede kommunikationskompetencer for herved at skabe bedre forståelse for skolereformprocessen, kvalificere den via dialog og skabe medejerskab til de mange tiltag og processer. Målet er

dermed at styrke den strategiske kommunikation, at ramme og inddrage de forskellige målgrupper via de mest relevante kanaler, og at styrke dialogen.

Skoleforvaltningen har tilrettelagt et kompetenceudviklingsforløb med fire kommunikationsmoduler for alle 56 skoler. Faglige eksperter bidrager med inspiration, værktøjer og konstruktiv kritik af skolernes kommunikationsindsatser. De fire moduler er:

1. Skolernes grundfortælling (hvor skolen skal hen, hvorfor og hvordan. Fremhæve egne, særlige kvaliteter og indsatser).
2. Strategisk kommunikation (udarbejde plan for, hvilke historier der skal fortælles hvornår og via hvilke kommunikationskanaler til hvilke målgrupper).
3. Sociale medier (hvilke arbejdsgange er hensigtsmæssige og hvilke kanaler er bedst til de forskellige målgrupper. Fokus på dialog via flere forskellige sociale medier og ikke kun via hjemmeside og skole-intra).
4. Pressehåndtering (træning i at spotte gode pressehistorier og "sælge" dem til medierne, samt værktøjer til at håndtere negative pressehistorier).

Erfaringer og udfordringer

Der skal være særlig opmærksomhed på:

- Hvilke(n) grundfortælling man som skole ønsker at kommunikere.
- At turde at vise sine resultater frem og gå i dialog om dem.

- At træffe strategiske valg om de forskellige kommunikationskanaler – og være systematisk herom.
- At inddrage relevante parter, skolebestyrelse, elever, medarbejdere, i kommunikationsopgaven, så den ikke alene påhviler ledelsen.
- At træne det konkrete presseberedskab i forhold til negative pressehistorier, og acceptere at sådanne vil komme når der er en åben kommunikation om prioriteter, proces og resultater.
- At turde nedprioritere tidligere kommunikationsopgaver, når nye vinder frem. Have fokus.
- At kommunikation tager tid og skal prioriteres, hvis det skal have den ønskede effekt. Tidlig kommunikation "koster mindst".

Central fortælling og lokalt frirum, Herning Kommune

I Herning Kommune blev der udarbejdet en central, rammesættende skolehistorier, målrettet alle aktører på skoleområdet kaldet "Den bedste skole for vores børn". Målet var at skabe fælles billeder og forståelser af, hvordan skolereformen skulle implementeres i Herning Kommune. Kommunens hjemmeside, forældreintra og skolernes hjemmesider var omdrejningspunktet.

På den baggrund blev der udarbejdet en eksemplarisk hverdagsfortælling om en ganske almindelig skoledag efter reformen. En fortælling alle kunne spejle sig i, og som kunne begrunde, beskrive og konkretisere hvad de enkelte skoler var i gang med. En skolehistorie som skulle tydeliggøre, hvilken retning udviklingen skulle gå:

<http://www.herning.dk/media/2435096/Den-bedste-skoledag-for-vores-boern-pixi-til-print.pdf>

Herefter er det de enkelte skoler, som kommunikerer, idet fokus er på de helt konkrete historier fra hverdagen og på de muligheder, som skolereformen giver. Eksempelvis historien om samarbejdet mellem Vildbjerg Skole og Herningsholm Erhvervsskole om et fælles fem-dages temaforløb for at skabe bedre kendskab til erhvervsuddannelserne. Eller historien om Hammerum Skole, hvor lærere og pedel har lavet en "tabeltrappe" som er blevet set over 100.000 gange på Facebook.

Erfaringer og udfordringer

- Den fælles fortælling om visionen sætter tydelig retning og giver et klart billede af, hvad der skal opnås.
- De lokale fortællinger skaber effektiv videndeling om praksis, og de gode historier har stor forandringseffekt.
- Der er mange gode kommunikationskanaler; ugebrev, skoleintra, facebook, hjemmeside, skrevne presse. Samme historie kan sagtens bruges flere gange via de forskellige medier.
- Folkeskolereformen bliver en succeshistorie og skoleområdet fylder meget i lokalpressen.
- Det kræver ledelsesindsats at sikre en kontinuerlig formidling af historier, men det er ikke svært at få dem bragt i lokalpresse eller få dem delt via sociale medier. Elever, forældre og medarbejdere spiller helt naturligt med heri.
- Kommunikation og historiefortælling skal gøres til en del af hverdagens rutiner; på møder i lærerteamet, ledelsesmødet, bestyrelsen, elevrådsmødet osv.

- Skolen skal have en strategi for, hvordan man håndterer dårlige historier. Det er et præmis at de kommer.
- Kommunikationsopgaven tager tid!

Skolebestyrelsen som kommunikationsambassadør, Aulum-Hodsager Skole, Herning Kommune

I Herning Kommune er der fokus på, at de enkelte folkeskoler går forskellige veje for at realisere folkeskolereformen, og at skolerne derfor også skal have endnu større fokus på kommunikation og information. På Aulum-Hodsager Skole er der opmærksomhed på, at inddrage mange forskellige aktører i arbejdet; ledelse, medarbejdere og forældre.

Skolebestyrelsen har taget opgaven med at være kommunikationsambassadører på sig. Medlemmer-

ne kommunikerer aktivt i pressen om skolens nye tiltag, og fungerer som "prøvekaniner" på stort set al skriftlig kommunikation fra skolen, før den udsendes til en bredere kreds. Dermed bliver mange tiltag "solgt" i lokalsamfundet af forældrene fremfor alene af skolens ledelse og medarbejdere. Modellen betyder, at skolen har mange fortalere i lokalsamfundet, men også at kommunikation og information bliver mere uforudsigelig og mindre styrbar.

Skolebestyrelsens fokus har været den skrevne presse, idet man ikke har deltaget aktivt i debatter på sociale medier. Herunder at der ikke blev kommenteret eller refereret til skolens håndtering af enkeltsager.

Bestyrelsen har nu ikke alene fokus på skolereformen men også på andre relevante emner som fx sund kost og sammenlægning med anden skole.

Erfaringer og udfordringer

Der skal være særlig opmærksomhed på:

- At italesætte vigtigheden af kommunikation i hele organisationen og dets betydning i forhold til branding, skolens ry, ejerskab og videndeling.
- At en aktiv kommunikationsstrategi også har negative effekter. Højere synlighed giver også anledning til negative historier.
- At lave klare retningslinjer for bestyrelsens opgave og ansvar vs. skoleledelsens opgave og ansvar vedr. information og kommunikation – og løbende drøfte dette.
- At kommunikationsprocessen bliver mere ustyrlig og at der dermed også er større risiko for "smuttere", som måske efterfølgende skal håndteres.

Elevrådet som aktør i kommunikationsprocessen, Gl. Hasseris Skole, Aalborg Kommune

På Gl. Hasseris Skole var der ønske om at revitalisere elevrådet (kaldet Ungerådet) som et forum med reel medindflydelse og som medspiller i arbejdet med at realisere skolereformen og omstille skolen til en ny virkelighed.

Det nye ungeråd består af to repræsentanter fra hver udskolingsklasse (10. klasser). Én valgt af eleverne og én udvalgt af lærergruppen. Sidstnævnte for at sikre bredde, repræsentation af de anderledes tænkende og de, som ikke umiddelbart ville være blevet valgt af kammeraterne.

Ungerådet arbejder med mange ting: forholde sig til ydre tiltag som fx

- kommunens visionspapirer og tiltag om skolereformen
- skolens egne tiltag som fx venskabsklassedag, orden/oprydning mv.
- udtænke og planlægge en række konkrete events til gavn for andre som fx indsamling til Knæk Cancer mv.
- deltage i diverse besøg der gør dem klogere på demokratisk arbejde samt deltage i kommunikationskursus hos Danske Skoleelever.

Ungerådet skaber sit mandat via kommunikation med de øvrige elever. Klassemøder, årgangsmøder, afdelingsmøder, undersøgelser, Facebook-dialoger m.v. Via denne dialog er de medskabere af fortællingen om skolen og dens udvikling og helt konkret om hvordan de forskellige elementer i reformen virker og hvordan der kan skabes forbedringer. Den primære opgave for Ungerådets medlemmer er at tage de andre elevers spørgsmål, tanker og kommentarer med ind i Ungerådet og lade dem give anledning til refleksion, dialog og beslutninger. Kommunikationsdelen udfolder sig derfor dels i samtaler og dialoger på skolen, dels i forskellige digitale fora, typisk facebook.

Erfaringer og udfordringer

Skolen oplever, at

- eleverne føler og tager større ansvar over for udskolingsområdet og er mere vidende om de tiltag, der er i gang eller på vej
- eleverne er aktivt kommunikerende (mundtligt og skriftligt) om skolen og processerne omkring skolereform og dagligdag i øvrigt
- ungerådets medlemmer tages alvorligt og optræder med stor ligeværdighed og respekt internt og eksternt
- det er vigtigt at sætte en eller flere medarbejdere ind som igangsættere i Ungerådets arbejde. Som støttepersoner
- det er vanskeligt at definere forventninger, privilegier og mandat tydeligt nok, og dermed også at give Ungerådet den nødvendige reelle indflydelse og økonomi. Det skal prioriteres – også ledesmæssigt
- det er vigtigt at være præcis omkring det kommunikative og demokratiske ansvar
- der skal være en belønning til Ungerådet for deres arbejde. Fx en skriftlig udtalelse til deres dimission, særlige uddannelses tilbud (kurser) eller andre privilegier.

Opmærksomhedsfelter til egen refleksion

Kommunikation og information er helt centralt i enhver forandringsproces. Det gælder også reformer og omstilling til ny praksis i folkeskolen. Nedenfor er listet en række temaer, som kræver lokal opmærksomhed og refleksion:

- *Det handler om børns læring:* Fokus på implementering og processer fylder ofte meget i kommunikationen omkring store forandringsprocesser. Hvordan kan der kommunikeres på en måde så forældrene ser koblingen mellem folkeskolereformen og det, som det hele handler om; børns læring og trivsel i skolen? Bruger vi et sprog forældrene forstår?
- *Balancen mellem det centrale og det lokale:* Hvordan kan vi skabe en samlet fortælling om skolen og børns læring i kommunen, som sætter rammer og samtidig skaber rum for stærke fortællinger på den enkelte skole?
- *Flere kommunikatører i spil:* Opgaven med at kommunikere kan med fordel deles mellem alle de aktører, der er en del af skolen: Elever, forældre, medarbejdere og ledere. Hvordan kan vi aktivere flere og hvad kræver det af skoleledelsen at give mere slip, så kommunikationen bliver mindre topstyret?

Vi håber, at materialet har inspireret dig og kan understøtte arbejdet med at omstille folkeskolen og skabe kvalitet i den længere og mere varierede skoledag

TID TIL HANDLING

Hvad er du blevet inspireret til?

Hvad gør I allerede?

Hvad mangler I for at kunne tage nye skridt?

God arbejdslyst med at omstille praksis